

Zsivity Tímea

Észak-macedón irányváltás

A konzervatív Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO–DPMNE) nyerte meg a május 8-i észak-macedóniai parlamenti választást.¹ Ezzel párhuzamosan tartották az elnökválasztás második fordulóját, amelyen a VMRO–DPMNE jelöltje, Gordana Sziljanovszka-Davkova elsőprő győzelmet aratott Sztevo Pendarovszki hivatalban lévő észak-macedóniai elnökkel szemben.²

Sziljanovszka-Davkova az első női elnök az Észak-Macedón Köztársaság történetében.³ Május 12-i eskütétele során az ország nevében szereplő „észak” jelzőt elhagyta. Davkova megfogadta, hogy „megvédi a Macedón Köztársaság szuverenitását, területi integritását és függetlenségét”, miközben elkerülte az ország hivatalos nevének említését.⁴ A ceremónián részt vevő szkopjei görög nagykövet, Szofia Filippídu tiltakozása jeléül távozott a rendezvényről. Az esemény élénk visszhangot váltott ki a nemzetközi színtéren. Az Európai Unió diplomáciai szolgálata weboldalán közleményt tettek közzé, amely szerint: „Az EU sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy Észak-Macedónia új elnöke, Sziljanovszka-Davkova az eskütétele során nem használta az ország alkotmányos megnevezését. Az EU emlékeztet a meglévő, jogilag kötelező erejű megállapodások tiszteletben tartása fontosságára, beleértve a Görögországgal kötött preszpai megállapodást.”⁵ A 2018. júniusban megkötött úgynevezett „preszpai megállapodás”⁶ célja az évtizedek óta húzódó görög–macedón névvita rendezése volt. A macedón politikai vezetés végül 2018. szeptember 30-ára referendumot írt ki az ország alkotmányos nevének Észak-Macedóniára történő megváltoztatásáról. Az alacsony részvételi arány miatt a népszavazás érvénytelen lett, de mivel nem volt üggyöntő, ezért a 120 tagú parlament szavazhatott

¹ SAMARDŽISKI 2024.

² Szabad Európa (Balkán) 2024.

³ Szabad Európa (Balkán) 2024.

⁴ EU žali što predsednica Severne Makedonije nije upotrebila ustavno ime zemlje tokom polaganja zakletve 2024.

⁵ EEAS Press Team 2024.

⁶ Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership Between the Parties 2018.

az alkotmány módosításáról. 2018. október 19-én a törvényhozás kétharmados többséggel megszavazta a névváltoztatást annak reményében, hogy ez majd új lendületet ad az ország uniós és euroatlanti integrációjának. A „preszpai megállapodást” 2019. januárban mindkét ország ratifikálta, ezzel megnyílt az út Észak-Macedónia EU- és NATO-csatlakozása előtt.⁷ Itt szükséges megjegyezni, hogy Észak-Macedónia 2004 márciusában kérelmezte az EU-tagságot, és 2005 decemberében EU-tagjelölti státuszt kapott.⁸ A várakozásokkal szemben az EU csak 2022 júliusában tartotta meg első kormányközi konferenciáját Észak-Macedóniával, és így kezdhették meg a csatlakozási tárgyalásokat.⁹

Sziljanovszka-Davkova kampányát a „Macedónia újra büszke lesz” mottóval folytatta le, többször is leszögezte, hogy nem szeretné használni az ország nevében az „észak” jelzőt.¹⁰ Véleménye szerint nem lett volna szabad ilyen engedményt tenni, így azt sem szeretné, ha a Bulgáriával fennálló vita a Szófia által elvárt módon oldódna meg, s így az ország alkotmányába államalkotó népcsoportként kerülne be a bolgár. Kijelentette: ha a parlament úgy dönt, hogy mégis ilyen módon kell módosítani az alkotmányt, akkor azt el fogja fogadni.¹¹

A fent leírtakból kikövetkeztethető, hogy Davkova és a VMRO–DPMNE elsöprő győzelme egyrészt az EU a Nyugat-Balkánt érintő világos elképzelések nélküli integrációs politikájának, másrészt az országban uralkodó belpolitikai harcoknak köszönhető. Az EU-csatlakozáshoz szükséges reformok elmaradása, a magas szintű korrupció, a rossz gazdasági helyzet, a növekvő munkanélküliség és az ezzel együtt járó elvándorlás nagymértékű elégedetlenséget váltott ki a választópolgárok körében.

A VMRO–DPMNE vezetője, Hrisztijan Mickoszki úgy nyilatkozott, hogy a következő konzervatív vezetésű kormány a korrupció elleni küzdelmet prioritásként fogja kezelni, és „minden egyes személyt felelősségre vonnak, akik korrupciós cselekményt követtek el”.¹²

Az új elnök kijelentette, hogy felkeresi ugyan Brüsszelt, de első útjai a Balkán más országaiba vezetnek, mert szeretné meggyőzni a szomszédos államokat, hogy támogató magatartással, és nem vétóval érhetők el a célok.¹³ Davkova beszédében nem tért ki az ország európai integrációs folyamatával kapcsolatos

⁷ SZILVÁGYI 2019.

⁸ North Macedonia [é. n.].

⁹ Council of the EU 2022.

¹⁰ MTI 2024.

¹¹ MTI 2024.

¹² VARGA 2024.

¹³ VARGA 2024.

kérdésekre, viszont hangsúlyozta: „a többi balkáni országgal közösen az ország európaivá tételén” kíván dolgozni.¹⁴

Az ilyen jellegű kijelentések az EU számára is jelzésértékűek. Amennyiben Görögország beváltja fenyegetését, miszerint ismételten élni fog vétőjoggal – ha az Észak-Macedón Köztársaság nem tartja be a „preszpai megállapodásban” foglaltakat –,¹⁵ akkor a másik fél válaszreakciói sem maradnak el. Jelen geo- és biztonságpolitikai helyzetben nagyon körültekintően kell eljárni, mert a Nyugat-Balkán országainak EU-n kívül maradása számos kockázati tényezőt rejt magában. Ilyen kockázati tényező például a migrációval szorosan összefüggő emberkereskedelem. Az Európai Bizottság 2023. évi országjelentéséből is kiderül, hogy Észak-Macedónia a migrációs mozgások egyik fő tranzitútvonala.¹⁶ Az ország továbbra is aktív szerepet játszik a vegyes migrációs áramlások kezelésében. 2023. április 1-jén lépett hatályba a Frontex, valamint Észak-Macedónia határigazgatási együttműködésről szóló megállapodása, amely lehetővé teszi a Frontex számára, hogy közös műveleteket hajtson végre a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelem és az irreguláris migráció ellenőrzése érdekében, a nemzetközi normákkal összhangban és az emberi jogok maradéktalan tiszteletben tartása mellett.¹⁷

A Bizottság jelentésében azt is hangsúlyozta, hogy a meglévő kétoldalú megállapodásokat minden félnek jóhiszeműen végre kell hajtania, ideértve az Észak-Macedónia és Görögország közötti „preszpai megállapodást”, valamint a Bulgáriával kötött barátsági, jószomszédsági és együttműködési szerződést, beleértve annak jegyzőkönyveit is.¹⁸ Az elmúlt időszakban a kétoldalú kapcsolatokat negatívan befolyásolták egyes politikusok nemzeti kisebbségek ellen irányuló és euroszkeptikus nyilatkozatai. E téren éppenséggel további erőfeszítésekre lenne szükség a párbeszéd és a kölcsönös tisztelet légkörének előmozdítása érdekében.

2024. május 17.

¹⁴ EU žali što predsednica Severne Makedonije nije upotrebila ustavno ime zemlje tokom polaganja zakletve 2024.

¹⁵ ALVAREZ 2024.

¹⁶ European Commission 2023.

¹⁷ European Commission 2023.

¹⁸ European Commission 2023.

Felhasznált irodalom

- ALVAREZ, Péter (2024): Görögország Észak-Macedónia uniós csatlakozásának blokádjával fenyegetőzik. *Index*, 2024. május 13. Online: <https://index.hu/kulfold/2024/05/13/gorog-oroszag-blokad-nevvita-eszak-macedonia-europai-unio-csatlakozas/>
- Council of the EU (2022): Intergovernmental Conference at Ministerial Level on the Accession of North Macedonia. *Consilium*, 2022. július 19. Online: <https://consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/07/19/intergovernmental-conference-at-ministerial-level-on-the-accession-of-north-macedonia/>
- EEAS Press Team (2024): North Macedonia: Statement by the Spokesperson on the Use of the Constitutional Name by the New President in Her Address at the Swearing-In Ceremony. *European External Action Service*, 2024. május 12. Online: https://eeas.europa.eu/eeas/north-macedonia-statement-spokesperson-use-constitutional-name-new-president-her-address-swearing_en
- European Commission (2023): *Commission Staff Working Document. North Macedonia 2023 Report Accompanying the Document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement Policy*. SWD/2023/693 final. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023SC0693>
- EU žali što predsednica Severne Makedonije nije upotrebila ustavno ime zemlje tokom polaganja zakletve (2024). *Radio Slobodna Evropa*, 2024. május 12. Online: <https://slobodnaevropa.org/a/evropska-unija-severna-makedonija-predsednica-zakletva/32943250.html>
- Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership Between the Parties* (2018). Online: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280544ac1>
- MTI (2024): Letette esküjét az új északmacedón elnök. *Vajdaság MA*, 2024. május 12. Online: <https://m.vajma.info/cikk/kulfold/75221/Letette-eskujet-az-uj-eszakmacedon-elnok.html>
- North Macedonia [é. n.]. *Consilium*. Online: <https://consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/republic-north-macedonia/>
- SAMARDŽISKI, Aleksandar (2024): Nakon sedam godina VMRO-DPMNE se vraća na vlast u Sjevernoj Makedoniji. *Radio Slobodna Evropa*, 2024. május 9. Online: <https://slobodnaevropa.org/a/sjeverna-makedonija-izbori-vmro-dpmne-mickoski-vlada/32938714.html>
- Szabad Európa (Balkán) (2024): Észak-Macedónia új elnöke az ország régi nevét kéri vissza. *Szabad Európa*, 2024. május 10. Online: <https://szabadeuropa.hu/a/eszak-macedonia-uj-elnoke-az-orszag-regi-nevet-keri-vissza/32940781.html>
- SZILVÁGYI Tibor (2019): A nyugat-balkáni államok európai integrációja és biztonsági helyzete. *Biztonságtudományi Szemle*, 1(4), 53–82. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04186/00003/pdf/EPA04186_biztud_szemle_2019_04_053-082.pdf
- VARGA Szilveszter (2024): Erőteljes jobboldali győzelem, az európai jövőnek végképp befellegzett. *BALK Magazin*, 2024. május 9. Online: <https://balk.hu/2024/05/09/europai-jovo-macedonia-valasztasok/>